

STRATEGIAN *sisältö*

1

Hyppää kyytiin

Johdanto
Strategian tavoitetilä
Ylä-Savon Veturi aluekehittäjänä

2

Yhdessä valmistellen hyvä tulee

3

Toiminta-alue ja nykytilä

4

Kehittämistarpeet

SWOT-analyysi

5

Kehittämisen raiteet ja tavoitteet

6

Rahoitussuunnitelma

7

Strategian toteutussuunnitelma

8

Seuranta ja arviointi

Liitteet

- Kuvaus osallistavasta valmisteluprosessista
- Dynaaminen verkostanalyysi
- ELY-Leader -yhteistyösopimus
- Kuntarahasitoumukset
- Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit

1 HYPPÄÄ KYITIIN

Viisi strategiavuotta, seitsemän toimeliasta savolaiskuntaa, yksi yhteinen Ylä-Savo. Näitä kaikkia yhdistää Ylä-Savon Veturi, joka kulkee tulevalle kaudella *Täyttä höyryä!* Strategian kantavana ajatuksena on olla yhdessä ylpeästi yläsavolainen. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen ovat elinehto elämänlaadun ja elinkeinojen kehittämiseksi alueella. Strategialla vahvistetaan asumista, elämistä ja yrittämistä edistämällä uusia palveluja ja palvelujen toteuttamismalleja. On tärkeää huomioida sekä nuorten että ikäihmisten tarpeet.

Strategia on mahdollistava. Alueen heterogeenisuus ja kokemus edellisestä rahoituskaudesta osoittavat, että alueen toimijoiden luovuuteen voi Ylä-Savossa luottaa. On tärkeää mahdollistaa paikallisista tarpeista lähtevä kehittäminen, jolloin ennakoimattomiinkin ilmiöihin voidaan reagoida joustavasti.

Globaalit ilmiöt vaikuttavat nopeasti myös paikallisesti. Ylä-Savon vientiyhtyritysten kautta vaikutukset näkyvät alueen taloudessa, työvoimassa ja verotuloissa. Strategiaa valmistellaan keväällä 2022 tilanteessa, mitä kukaan ei uskonut toteutuvaksi. Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa ihmisiin turvattomuutena ja epävarmuutena, yrityksiin pelkona kehittää toimintaansa. Alueen vientiyhtyritykset menettivät pakotteiden myötä merkittäviä kauppa-alueita. Suunnitelmat työvoiman saatavuudesta Venäjältä ja Ukrainasta voidaan hetkeksi unohtaa. Euroopan epävakaa tilanteen kesto ei voi ennustaa, mutta sillä on vaikutuksia tulevaisuuteen.

Toiminta-alueen kuvaus ja analyysi on tehty ennen sotaa. Kuvaus antaa Veturin matkaan lähtijöille viitteitä kehittämistä vaativista asioista, mutta ei huomioi muuttunutta toimintakenttää. Selvää on, että entistä suurempi joukko matkustajia tarvitaan toteuttamaan älykkäitä paikallisia ratkaisuja vastaamaan ikääntymisen ja keskittymisen haasteisiin sekä pohtimaan sujuvaan arkeen vaikuttavia tekijöitä.

Täyttä höyryä!-strategian pääraiteet eli painopisteet noudattelevat pitkälti hyväksi todettuja, aikaisempia painopisteitä. Ohjaavuutta tulee poikkiraiteista eli poikkileikkaavista teemoista, joilla halutaan vahvistaa toimintaa kestävän kehityksen periaatteisiin sekä kumppanuuteen.

Strategian pääraiteita on kolme: Luovat ja toimivat yhteisöt, Menestyvä ja uudistuva yrittäjyys sekä Osaavat ja osallistuvat nuoret. Poikkiraiteet eli poikkileikkaavat teemat ovat yhdessä tekeminen sekä ilmasto- ja ympäristövastuullisuus. Valittujen raiteiden ja niiden tarjoamien reittivaihtoehtojen myötä saavutaan pääteasemalle 2030 menestyvään, kestäväan ja uudistuvaan Ylä-Savoon.

Ylä-Savo

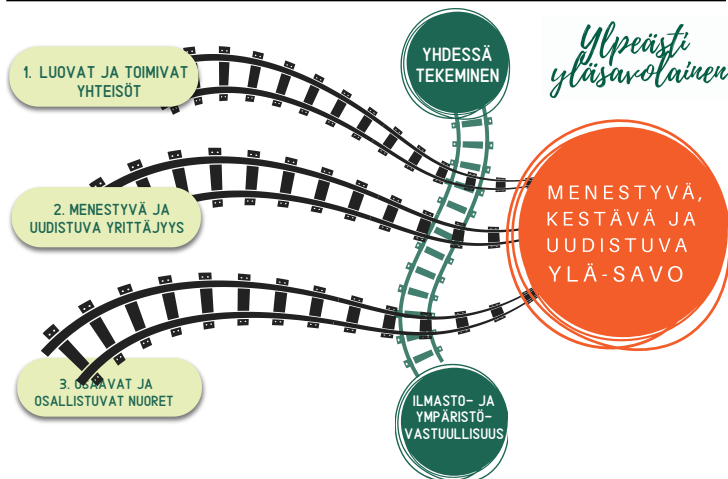

- Ylä-Savo = 7 kuntaa, reilu 50 000 asukasta
- Pohjois-Savon suurin seutukunta
- Tunnettu: Olvi, Ponsse, Genelec, Keitele Forest, Eukonkanto, Iskelmäviikko, Oluset, Iivo ja Kerttu, Kekkonen, Halosen taitelijasuku, Aamulypsy-areena, Väisälänmäki, maito, metalli ja puu

UUDET PALVELUMALLIT LUONTOLÄHTÖISYYS

OSAAMINEN, UUDISTUMINEN, KESTÄVYYS, LUOVUUS

TEKNOLOGIAN HYÖDYNTÄMINEN MATKAILUN KEHITTYMINEN

"Tervetuloo Veturin kyytiin tolokun tekijöiden Ylä-Savoon naattimmaan vieraanvarraisuuvvesta, aejosta savolaesuuvvesta ja luovuuvvesta. Myö tarjottaa matka älykkääseen muaseovun kehittämisseen!"

VETURIN ARVOT

YLÄ-SAVON VETURI ALUEKEHITTÄJÄNÄ

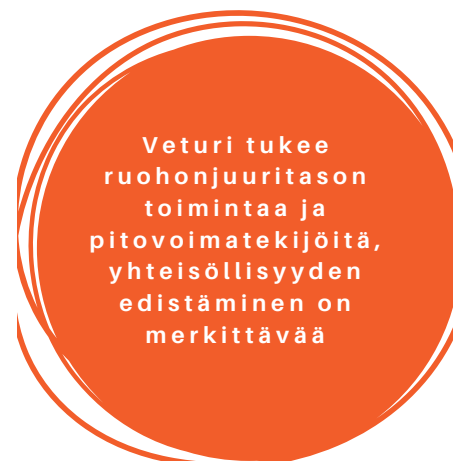
Ylä-Savon Veturi on toteuttanut maaseudun kehittämistyötä neljällä ohjelmakaudella. Kylien kehittämisestä lähtenyt toiminta on laajentunut kattamaan koko yhdistyskenttää sekä mikroyrityksiä. Menneellä kaudella vahvistettiin asemaa yritysten ja elinkeinojen kehittämisessä. Kymmeniä uusia toimijoita tulee vuosittain tuen piiriin, mikä kertoo alueen vireydestä ja aktivoinnin kohdentumisesta. Reilun kahdenkymmenen vuoden aikana alueelle on syntynyt toimivat yritysneuvonnan ja kylä- ja yhdistystoimijoiden verkostot.

Veturin rooli alueen elinvoimatyössä on tukea erityisesti ruohonjuuritason toimintaa sekä pito- ja elinvoimatekijöitä: yhteisöllisyyttä, osallisuutta, viihtyisää asumista, harrastusmahdollisuuksia, mikroyritysten toimintaedellytyksiä ja lähipalveluja. Näitä tukemalla edistetään myös vetovoimatekijöitä.

Veturi on haluttu kumppani erilaisiin työryhmiin tuomaan erityisesti asukas- ja yhdistysnäkemystä kehittämiseen. Kumppanuuspöydissä Veturi itse puolestaan verkottaa toimijoita kolmikantaa hyödyntäen.

Asiakastyytyväisyys- ja sidosryhmäkyselyjen mukaan Veturi koetaan läheisenä yhteistyökumppanina, joka on alueella hyvin tunnettu toimija ja yläsavolaisten yritysten ja yhdistysten toiminnan tukija. Yritysassiakkaat kertovat Veturin luovan uskoa yrittäjyyteen ja positiivista ilmapiiriä alueelle. Yhdistystoimijoille Leader-rahoituksen merkitys on erittäin suuri toiminnan kehittämisen kannustin.

Menneellä rahoituskaudella strategian tavoitteena oli mahdollistaa toiminta seinien rakentamisen sijaan. Linjaus innosti palvelujen kehittämiseen. Yhdistysten, kuntien ja yritysten yhteistyönä alueelle rakennettiin kuntoportaita ja muita harrastuspaikkoja. Kokoontumistilojen selvityshankkeessa kartoitettiin 70 yhteisön aktiivisuus ja kokoontumistilojen yleiskuntoa. Selvitys vahvisti, että on tärkeää huolehtia aktiivisten tilojen kunnostamisesta, kehittämisestä ja kestävästä ratkaisusta toiminnan mahdollistamiseksi.

Veturin linjaus tukea usean toimijan ja laajan yhteistyöverkoston hankkeita oli hyvä. Kuntien ja järjestöjen yhteistyöllä edistettiin mm. uusia hyvinvointi- ja palvelutuotantomalleja, matkailua sekä nuorten kesätyöllistymistä ja 4H-yrittäjyyttä. Sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä saatiin hyviä kokemuksia. Yritystuet kohdentuivat laajasti eri toimialoille, mutta työpaikat syntyivät pääosin miehille. Aloittavat yritykset ohjautuvat hyvin Veturin asiakkaiksi toimivan neuvojaverkoston kautta. Yrityssryhmähankkeissa kehitettiin osaamista ja verkostoitumista.

Veturi tunnettiin 2000-luvulla vahvasta nuoris- ja kansainvälisyystoiminnastaan. Menneellä rahoituskaudella kiinnostus kansainvälisyyteen hetkeksi väheni alueella. Asiakastyytyväisyyskyselyssä 2020 kiinnostus oli jälleen kasvussa. Kaudella 2014-2020 nuorisopainopisteen tavoitteet eivät toteutuneet. Siirtymäkaudella käynnistettiin Veturin oma nuoris-Leader-toiminta, josta on tavoitteena saada pysyvä toimintamalli sekä vahvistaa yhteyttä nuoriin.

VETURIN ROOLIT

2 YHDESSÄ VALMISTELLEN HYVÄ TULEE

Strategiatyö käynnistyi Pohjois-Savon Leader-ryhmien ja ELY-keskuksen yhteistapaamisella 2018.

Valmistelua on tehty Leader-periaatteita noudattaen alhaalta ylöspäin osallistaen laaja joukko alueen asukkaita, sidosryhmiä ja toimijoita. Hallitus on antanut suuntaviivat, joita strategiaryhmä ja henkilöstö ovat työstäneet.

Erilaisia tilaisuuksia on neljän vuoden aikana ollut lähes 60, joissa osallistujia 700. Valmistelua ehdittiin tehdä hyvin ennen koronapandemiaa. Pandemian aikana toteutettiin pienimuotoisia temaattisia kumppanuuspöytä-tilaisuuksia ja osa tilaisuuksista järjestettiin hybridinä. Nuorille järjestettiin kirjoitus- ja videokilpailu, johon saatiin yli 50 työtä. Nuoria on kuultu myös nuoriso-Leader -esiselvityshankkeessa.

Tilaisuudet toteutettiin Learning cafe osallistavalla menetelmällä, jossa työntekijät toimivat fasilitaattoreina. Kumppanuuspöytiin kutsuttiin laajasti toimijoita kolmikannan mukaisesti huomioiden myös kunta- ja sektorirajat ylittävä osallistuminen.

Maakunnan Leader-ryhmien kesken on tehty tiivistä yhteistyötä järjestämällä temaattisia kumppanitilaisuuksia. Asukkaita ja järjestöjä aktivoivia kuntakiertueita toteutettiin yhteistyössä sidosryhmän ja verkoston kanssa. Kuntien luottamushenkilöt tavoitettiin erillisellä valtuustokiertueella sekä sidosryhmäkyselyllä. Veturin laaja sidosryhmäkysely lähetettiin 300 henkilölle, minkä lisäksi tehtiin syvähaastatteluja. Rahoituskauden 2014–2020 arviointi toteutettiin keväällä 2022 Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n johdolla.

3 TOIMINTA-ALUE JA NYKYTILA

Ylä-Savon Veturin toiminta-alue on maantieteellisesti laaja ja väestömäärältään keskikokoinen Leader-alue. Hankkeita ja hanketoimijoita riittää ja uusia hanketoimijoita on vuosittain kymmeniä. Rahoituskyselyjen määrä on kasvanut vuosittain. Ylä-Savon seutukunta muodostaa luontevan kokonaisuuden niin maantieteellisesti kuin toimintojen, yhteistyösuhteiden, erityispiirteiden ja luonnon suhteen. Alueen sopivuudesta ja toiminnan onnistumisesta kertoo myös kuntien halu aiempaa suurempaan kuntarahoitusosuuteen.

IISALMI

on Ylä-Savon palvelukeskus. Ihmeiden Iisalmi tunnetaan ambulansseja, kaiuttimia ja kaivoskoneita valmistavista vientiyrityksistä sekä Olvin panimosta. Kansainväliset uramahdollisuudet yhdistettynä vesistö- ja luontoelämyksiin tarjoavat monipuolisia asumisen mahdollisuuksia kaupungissa ja maaseudulla. Iisalmissa panostetaan liikuntaan ja kulttuuriin. Iisalmissa on useita toimeliaita kyläalueita kyläkouluineen ja järjestöfoorumi ja kyläneuvosto toimivat aktiivisesti.

KIURUVESI

on Luomu-Suomen pääkaupunki ja suomalaisen maaseudun sydän. Kaupunki tunnetaan vahvasta, nykyaikaisesta maataloudesta. Kiuruvesi on Suomen suurimpia maidon- ja naudanlihantuottajia. Kunnassa sijaitsee Ylä-Savon ammattiopiston Hingunniemen hevosalan kampus. Kiuruvedellä toimii useita kyläkouluja, jotka luovat hyvän pohjan kylätoiminnalle. Kulttuuritoiminta on vilkasta ja korkeatasoista.

KEITELE

on pieni ja toimelias kunta Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan rajalla. Kunta on vesistöjen ympäröimä. Kesäasukkaat vilkastuttavat kyläkuvaa. Keiteleellä toimii tiivis yhdistyskenttä ja yhdistysten talo toimii monitoimitilana. Puuteollisuuden keskittymä mahdollistaa korkean työpaikka-omavaraisuuden. Keiteleen Puupolku johdattaa kulkijaa näkemään puun mahdollisuudet monipuolisesti. Vesistö tarjoaa lähiliikkumiselle moninaiset mahdollisuudet.

LAPINLAHTI

on tunnettu taide-, liikunta- ja kulttuuripitäjä, jossa on aktiivinen ja monipuolinen yhdistyskenttä. Väisälänmäen kansallismaisemaa hyödynnetään virkistys- ja matkailukäytössä. Lapinlahdella on kaksi taajamaa, joista Varpaisjärvi on entinen kuntakeskus. Vesistöjen ympäröimä sekä hyvien liikenneyhteyksien varrella sijaitseva Lapinlahti on merkittävä vapaa-ajanasumisen paikka. Lapinlahdella sijaitsee perinteikäs Portaanpään kansanopisto sekä Valion tehdas, joka on kunnan suurin työllistäjä.

PIELAVESI

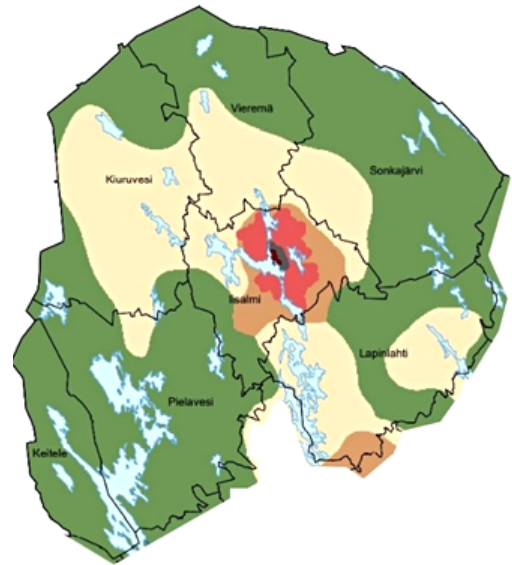
on pinta-alaltaan Ylä-Savon suurin kunta, joka tunnetaan vesistöistään, urheilijoistaan sekä presidentti Urho Kekkosesta. Pielavedellä on runsaasti vapaa-ajanasutusta, joka heijastuu palvelukysyntään etenkin kesäisin. Vapaa-ajanasukkaat ovat aktiivisia ja kunnassa on toiminut jo pitkään mökkiläisneuvosto. Kunnassa on vilkasta yhdistys- ja seuratoimintaa.

VIEREMÄ

on "mualiman pohjosin savolaeskunta" Pohjois-Pohjanmaan rajalla. Ponsse Oyj:n metsäkonetehtaan ympärille muodostunut laaja kumppanuusyrittäjäkylä on yksi maakunnan suurimmista ja kasvavista työssäkäyntialueista. Vieremällä on vahvaa maataloutta. Kylä- ja yhdistysparlamentti tekee tiivistä tapahtumayhteistyötä kunnan kanssa ja Rientolan tapahtumakeskus on kylän sydän. Pohjoisosassa sijaitsevat harjualueet, suppamuodostelmat ja selänteet mäntymetsineen sekä Talaskankaan luonnonsuojelualue muodostavat upean luontomaiseman. Näistä harjuista syntyvät pitkälti Ylä-Savon pohjavesi- ja maainesottovarot.

SONKAJÄRVI

Savon Strömsö tunnetaan maailmalla ihmetystä herättävistä Eukonkannon MM-kisoista. Kylä- ja yhdistysparlamentti on alueen vanhin kylätoimielin, jolla on pitkä kumppanuus kunnan kanssa. Sonkajärvellä on kaksi taajamaa: hallinnollinen keskus Sonkajärven kirkonkylä ja Viitostien tuntumassa sijaitseva Sukeva. Kunnan suurin työllistäjä on Sukevan vankila. Sonkajärvellä sijaitsee historiallinen ja museoviraston suojelema Jyrkän ruukkialue, joka toimii luontomatkailu- ja virkistyskohteena.

ASUKKAAT JA YHTEISÖT -TOLOKUN TOIMIJA

Veturin toiminta-alueella asuu 51 595 asukasta (2021). Väestöstä valtaosa asuu harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla. Taajama-aste on maakunnan ja valtakunnan keskitasoa alhaisempi. Väestömäärä on aleneva, kuten koko Pohjois-Savon maakunnassa Kuopion seutua lukuun ottamatta.

Väestö ikääntyy nopeasti ja keski-ikä on maakunnan ja valtakunnan keskitasoa korkeampi. Väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhde on maan keskitasoa selvästi korkeampi. Nuorten aikuisten osuus on vähäinen ja aleneva. Ikäluokassa 15–29 vuotta naisten määrä vähenee, mikä selittyy nuorten naisten siirtymisellä opintoihin alueen ulkopuolelle. Tulomuuton perusteena on useimmiten työ tai eläkkeelle siirtyminen.

alueluokka	asukasluku (2019)	osuus %
harvaan asuttu maaseutu	9990	19 %
ydinmaaseutu	22141	42 %
kaupungin läheinen maaseutu	1823	3 %
kaupungin kehysalue	4073	8 %
ulompi kaupunkialue	7848	15 %
sisempi kaupunkialue	6595	13 %
Yhteensä	52 470	100 %

	lialmi	Keitele	Kiuruvesi	Lapinlahti	Pielavesi	Sonkajärvi	Vieremä	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Asukasluku 2021	20 958	2 095	7 759	9 247	4 269	3 777	3 490	51 595	248 363	5 548 241
Ennuste 2040	18 013	1 616	5 868	7 726	3 220	2 882	2 856	42 181	230 413	5 588 011
Keski-ikä 2021	46	54	49	47	52	52	47	48	46	44
0–14-vuotiaat % väestöstä	15	10	14	14	13	12	15	14	14	15
Nuoret 15–29-vuotiaat % väestöstä	15	9	12	13	11	10	13	13	17	17
15–64-vuotiaat % väestöstä	57	49	54	57	49	53	58	55	59	62
Eläkeläiset %	32	44	34	33	43	41	32	35	31	26
Sairastavuusindeksi v. 2018	135	171	165	153	179	166	141	159	130	100
Taloudellinen huoltosuhte	168	192	187	167	210	194	153	175	156	142

Poismuuton syitä ovat opiskelu ja työt. Maahanmuuttajista saadaan hienoista muuttovoittoa. Vieraskielisten osuus väestöstä on vähäinen, mutta kasvussa. Vapaa-ajanasutusta on paljon Keiteleellä, Pielavedellä, Sonkajärvellä ja Lapinlahdella. Vapaa-ajan asuminen on ilmiönä voimistunut, ja moni mittari olettaa kehityksen jatkuvan lähitulevaisuudessa.

Ylä-Savossa, kuten koko maakunnassa väestön sairastavuus on Suomen korkeinta ja sotepalveluissa Ylä-Savo sijoittuu korkeamman palvelutarpeen alueisiin. Nuorten ja aikuisten mielenterveyden häiriöt ovat Ylä-Savossa merkittävästi yleisempiä kuin keskimäärin Suomessa ja jonkin verran maakunnan keskitasoa korkeammalla. Lasten, nuorten ja perheiden tilanne on alueella haastava. Työikäisen väestön työkyvyttömyyseläkkeiden määrä on maan keskitasoa korkeampi.

ANALYYSI: Alueen sairastavuus, negatiivinen väestökehitys ja väestörakenteen vinouma ovat merkittäviä alueen elinvoimaa heikentäviä tekijöitä. Vaikutus ostovoimaan on suuri. Vielä varsin kattavat lähipalvelut uhkaavat hiipua väestörakenteen ja kuluttajakäyttäytymisen myötä.

Palvelujen käyttö painottuu korjaaviin sote-palveluihin ennaltaehkäisevien palvelujen sijaan. Perheiden ja nuorten pahoinvointi sekä nuorten päihteiden käyttö on kasvanut korona-aikana.

Alueen elinkeinorakenne on pitkään ollut maatalousvaltainen, jolloin pieneläkeläisten määrä on suuri. Kulttuuri on vahvasti itsetekemistä tukevaa, jolloin panostus omaan hyvinvointiin ja ns. luksuspalveluihin on vähäistä, joskin kasvussa.

Alueen kulttuuri on omaleimaista ja monipuolista. Yhdistyksillä on merkittävä rooli harrastustoiminnassa, tapahtumissa ja kulttuuripalveluissa. Kesäteattereita on keskimäärin muita alueita enemmän.

Ylä-Savon kyläverkko muodostuu reilusta sadasta kylästä ja pienkylästä. Pohjois-Savon kylät ry tekee aktiivista kylien kehittämistä alueella. Kylätoimintaa alueella toteuttavat kyläyhdistysten lisäksi nuoriso- ja metsästysseurat sekä maa- ja kotitalousseurat.

Alueella on paljon muitakin aktiivisia kolmannen sektorin toimijoita. Pohjois-Savon järjestöneuvosto toimii kaikkien Pohjois-Savossa toimivien järjestöjen äänenä kooten yhteen alueen yhdistysten voimat ja asiantuntemuksen.

Ikääntyminen näkyy yhdistystoimintaan sitoutuneiden määrässä. Nuoria yhdistystoiminta ei kiinnosta, vaikka se on hyvä tapa vaikuttaa asioihin ja lisää osallistujien hyvinvointia. Yhdistysten omistuksessa on runsas kiinteistökanava, joka kaipaa korjausta ja uudistamista.

Veterin Kokoontumistilojen selvityshankkeessa kartoitettiin 70 tilan kuntoa ja kehittämistarpeita. Perinteisesti kokoontumistiloja on ylläpidetty talkoilla, mutta ikääntyminen ja asukkaiden poismuutto asettaa haasteita talkootyölle. Oma arvokas vapaa-aika käytetään nykyisin mieluummin muuhun kuin yhteisiin talkoisiin.

YRITYSVERKOSTOT LUOVAT ELINVOIMAA ALUEELLE

Ylä-Savo tunnetaan kansainvälisesti arvostetusta metalli- ja teknologiateollisuudesta, vahvasta puutuoteteollisuudesta sekä monipuolisesta elintarviketuotannosta. Teknologiateollisuuden kasvun taustalla on vahva verkostoitunut liiketoiminta. Ylä-Savon yritys-kanta muodostuu noin 3400 yrityksestä, joista suurin osa on mikro- ja pk-yrityksiä, prosentti suuryrityksiä. Yrityksiä perustetaan vuosittain keskimäärin 200. Yrittäjien keski-ikä on korkea niin alkutuotannossa kuin muussa yritystoiminnassa.

Ylä-Savo on vetänyt viime vuosina pendelöijä aikaisempaa enemmän ja ulospäin suuntautuva nettopendelöinti on vähentynyt. Taustalla on seudun hyvä työpaikkakehitys vientiteollisuudessa, joiden tuotantoverkostoissa on mukana huomattava joukko paikallisia alihankintayrityksiä. Työvoiman saatavuudessa on suuria haasteita erityisesti sote-alalla. Tietotyötä tekevien osuus työllisistä on vähäinen. Työttömyysaste on 10 %:n tienoilla. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvussa. Nuorisotyöttömyys on maakunnan ja valtakunnan tasoa, mutta kuntien välillä nuorisotyöttömyydessä on suuret erot.

Ylä-Savo sijoittuu kahden suuren matkailukeskuksen, Vuokatin ja Tahkon väliin. Tiilikkan kansallispuiston reitistöt ulottuvat seudun rajalle. Matkailuyritysten määrä on alueella vähäinen, koska alueelta puuttuu vetovoimainen matkailukohde. Tyypillinen matkailijajoukko alueella on tuhannet kotimaiset ja kansainväliset yritysvieraat. Keskeinen matkailun muoto Ylä-Savossa on mökkimatkailu. Alueella on noin 4000 vapaa-ajan asuntoa, joiden omistajista suuri osa asuu alueen ulkopuolella. Luonteenomaista vapaa-ajan asunnon omistajille on sukulaisuusside alueeseen. Alle joka kymmenes matkailija käyttää maksullista majoitusta. Ohjelmapalvelujen osuus on pieni.

	Iisalmi	Keitele	Kiuruvesi	Lapinlahti	Pielavesi	Sonkajärvi	Vieremä	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Työpaikat, 2019	9 154	878	2 456	2 872	1 267	1 207	2 158	19 992	98 975	2 373 526
Alkutuotanto, %	4	9	25	18	24	20	19	13	6	3
Jalostus, %	27	36	14	26	12	16	53	27	21	21
Palvelut, %	68	53	59	54	61	63	27	59	72	75
Yrittäjien osuus työllisistä, % 2020	11	14	23	17	23	20	24	16	11	10
Yritys-kanta	1 251	143	573	641	271	245	240	3 447	15 239	419 737
Työpaikkaomavaraisuus 2019	109	114	83	79	91	85	142	99	99	100
Työttömät, osuus työvoimasta 3/2022 %	12	9	11	10	9	11	8	10	10	10

KOULUTTAUTUMINEN

Ylä-Savon väestön koulutustaso on alhaisempi kuin koko maassa tai Pohjois-Savossa keskimäärin, mutta on nousussa kaikissa kouluasteissa. Lähimmät yliopistot ja yliopistokeskukset ovat Kuopiossa ja Kajaanissa. Ammattikorkeakoulututkintoja voi suorittaa Savonian kampuksella Iisalmessa. Toisen asteen ammattitutkintoja tarjotaan kahdessa ammattioppilaitoksessa Iisalmessa. Yksittäisiä tutkintoja voi suorittaa lähiopintoina muutamissa kunnissa.

Monimuoto- ja oppisopimuskoulutusmahdollisuudet ovat hyvät. Alueellisia tarvelähtöisiä koulutuksia järjestetään kunnissa vastaamaan työvoimapulaan.

Lukiokoulutusta on Keitelettä lukuun ottamatta kaikissa kunnissa, ja tarjolla on myös erikoislukioita. Kansalaisopistot, kesäyliopisto, musiikkiopisto sekä kristillinen kansanopisto ovat merkittäviä toimijoita. Kyläkouluverkko on voimakkaasti harventunut ja harvenee edelleen.

ANALYYSI: Nykyinen elinkeinorakenne ja työllistävät alat eivät houkuttele riittävästi nuoria ja naisia jäämään alueelle. Koulutus- ja työpaikkojen laajuudella ja saavutettavuudella on merkitystä alueen houkuttelevuuteen opiskelu-, harjoittelu- ja työpaikkoja etsittäessä. Naisten osuus tietotyön tekijöinä kasvaa, mutta on Ylä-Savossa vähäinen. Työn digitalisoituminen lisää osaavien tietotyöläisten tarvetta useilla aloilla myös Ylä-Savossa. Ilmasto- ja ympäristövastuullisuustavoitteiden myötä uusia liiketoimintamahdollisuuksia voi maatilojen lisäksi avautua eri aloille mm. vastuullisten ja bio-kiertotalouden ratkaisujen ympäristöjärjestelmien, palvelu- ja matkailutuotteiden tuottamisessa sekä kehittämisessä.

Matkailu on tunnistettu Pohjois-Savon maakuntaohjelman yhdeksi kärkitoimialaksi. Ylä-Savossakin on tehty toimenpiteitä matkailun edistämiseksi. Toimenpiteitä tarvitaan lisää. Alueella on valmis yritysvieraiden joukko odottamassa palveluja. Ilmasto- ja ympäristötietoisuuden lisääntyessä turvallinen ja vastuullinen matkailu, ympäristön ja lähiruoan puhtaus on mahdollista nostaa alueen vetovoimatekijöiksi. Luonto- ja kulttuurilähtöisen hyvinvointimatkailun lisäksi maatalo- ja teollisuus -tyyppiselle matkailun kehittämiselle on Ylä-Savossa kaikki edellytykset.

Ylä-Savon
monipuoliselle
kehittämiselle ja
uusille
mahdollisuuksille
on alueella kaikki
edellytykset.

Iisalmen kaupungin ja Maaseutuammattiin ry:n kyselytutkimusten mukaan nuorten kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan on kasvanut, mutta kiinnostus ei kohdistu alkutuotantoyrittäjyyteen. Alueen hyvä työpaikkojen määrä ei kannusta yrittäjyyteen, ellei yrittäjyydestä tehdä houkuttelevaa vaihtoehtoa.

Yrittäjien korkea keski-ikä tarkoittaa, että lähivuosina useat yritykset etsivät jatkajaa. Mikäli niitä ei löydy, alueen palvelu- ja yritysverkko kuihtuu.

Nuorten työelämätaitojen kehittämistarve nousee esille useissa yhteyksissä. Työn tekemisen ja arjen hallintataidoissa on kehitettävää. Nuorille työ ei määritä koko elämää, ja työn merkityksellisyydellä sekä omia arvoja vastaavalla työllä on nuorille entistä suurempi merkitys. Työelämän murros uusine taitoineen haastaa sekä työntekijän että työnantajan, mutta myös koulutussektorin.

PALVELUT JA SAAVUTETTAVUUS

Ylä-Savo on harvaan asuttua aluetta, jossa etäisyydet taajamiin ovat kuitenkin pääsääntöisesti kohtuulliset. Seutukaupunki Iisalmi on alueen keskus, josta n. 30 km tai puolen tunnin matkan päästä on saavutettavissa valtaosa alueen asukkaista. Kuntien taajamissa on vielä varsin kattavat erikois- ja peruspalvelut.

Alueen kunnilla on pitkä yhteistyön perinne julkisten palvelujen järjestämisestä. Alueellinen kehittämissyhtiö purettiin 2013, jonka jälkeen Pielavesi ja Keitele liittyivät Kehitysyhtiö SavoGrow Oy:n jäseneksi. Muut kunnat ovat järjestäneet elinkeinopalvelunsa itse tai yhteistyössä Iisalmen kaupungin elinvoimapalvelujen kanssa. MTK- ja yrittäjähdistykset toimivat kunnittain. Naisyrittäjillä on aktiivinen seutuyhdistys.

Iisalmesta löytyvät kaikki arjen peruspalvelut ja kattava määrä erikoispalveluja. Valtion palveluja on siirretty verkkoon tai karsittu, mutta poliisilaitos, maistraatti, verotoimisto, edunvalvonta ja käräjäoikeus ovat vielä saatavilla. Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat sote-palvelut löytyvät kaikista kunnista, samoin lapsiperheiden neuvolapalvelut. Sote-ala kärsii osaaapulasta, jolloin palvelujen saatavuudessa on viivettä tai palvelujen käyttö ohjautuu Kuopioon.

Laajemmin tarkasteltuna alueen saavutettavuus on kohtuullisen hyvä. Pääliikenneverkko muodostuu valtateistä 5 ja 27 sekä kantateistä 87 ja 88. Alueen läpi kulkee pohjoiseteläsuunnassa Savon junarata, joka on yksi rautateiden pääväylistä. Iisalmi-Ylivieska-radan sähköistäminen nopeuttaa itä-länsisuunnan liikenneyhteyksiä. Tunnin ajomatkan päässä Iisalmesta ovat Kuopion ja Kajaanin lentoasemat. Maanteitä Ylä-Savossa on 2500 kilometriä, mikä on vajaa puolet Pohjois-Savon maanteistä. Teiden korjausvelka on merkittävä. Kevyenliikenteen osuus on vähäistä ja Kuopion seutuun verrattuna noin puolet pienempi.

Traficommin laajakaistaluokituksen mukaan kunnat ovat nopeampien kiinteiden laajakaistojen saatavuuden osalta merkittävästi valtakunnan keskitason alapuolella. Mobiiliverkon saatavuus on parempi, mutta senkin kattavuus jää alle valtakunnan keskitason.

Infrahankkeille on alueella tarvetta. Niiden rahoittamisesta vastaa ELY-keskus.

TOIMELIAAT KYLÄALUEET JA MONIMUOTOINEN LUONTO

Ylä-Savo kuuluu Vuoksen ja Kymijoen vesistöalueeseen, Iisalmen reittiin ja Rautalammin reittiin. Iisalmen reitin vesien tila on sisämaan alueista kaikista heikoin. Järvet ovat pääasiassa pieniä, tummavetisiä, reheviä ja matalia ja useat niistä myös luontaisesti runsasravinteisia, poikkeuksena muuhun Järvi-Suomeen. Säännösteltyjä järviä on useita ja niiden tarkoitus on maatalouden tulvasuojelu, pieniltä osin vesivoiman tuotanto.

Rautalammin reitin varren järvet ovat hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa olevia suuria kirkasvetisiä järviä. Vesistöjen virkistyskäyttö on monipuolista ja ympärivuotista. Hyvien kalakantojen ansiosta kalastus on suosittua, mutta ammattikalastajien määrä on pieni. Alueen pohjavesivarat ovat runsaat ja pääosin hyvälaatuiset.

Lähes 40 % Ylä-Savon maa-alasta on suota. Suotuisan maaperän seurauksena alueella harjoitetaan intensiivistä maataloutta. Karjatalousvaltaisen alueen viljelypinta-alasta noin 50 % on nurmiviljelyssä ja 30 % viljan viljelyssä. Seutukunta on maamme viljavimpia metsämaita. Valtaosa metsistä on metsätalouskäytössä, missä hakkuukertymä ja metsänhoitotoimenpiteet ovat lisääntymässä.

ANALYYSI

Palveluilla ja etenkin palvelujen saavutettavuudella on merkittävä vaikutus ihmisten arkiseen liikkumiseen ja liikkumistarpeeseen. Julkisen liikenteen puuttuessa kulkeminen peruskoulun jälkeisiin opintoihin (pl. lukiokoulutus) on haastavaa ja pakottaa usein nuoren muuttamaan pois kotikunnasta tai alueelta. Alaikäisten harrastustoimintaa koskee sama saavutettavuusongelma.

Kunta- ja yhteistyörakenteiden muutos asettaa toimijat uusiin rooleihin. Hyvinvointialueiden käynnistyessä on odotettavissa rakenteellisia muutoksia palveluihin, mutta myös uusia palvelutuottajamalleja. Kotona asumista tukevien palvelujen tarve voi synnyttää uutta (osa-aika-) yrittäjyyttä ja mahdollisuuksia monialaisille maataloille ja/tai uusia tehtäviä yhdistystoimintaan. Palvelujen turvaamiseksi eri kuluttajaryhmille tarvitaan uusia ratkaisuja, yhteistyötä sekä sujuvat yrityksen elinkaari palvelut tasapuolisesti kaikkien yritysten saataville. Omistajan- ja sukupolvenvaihdospalveluja tarvitaan paljon lähivuosina niin maataloilla kuin muussa yritystoiminnassa.

Ylä-Savon laajakaista- ja mobiiliverkon kattamattomuus ei houkuttele alueelle etätyöntekijöitä ja asettaa haasteen sähköisten palvelujen kehittämiselle. Osalla yksinyrittäjistä ja asukkaista digitaidot ovat vielä puutteellisia, eikä täysin sähköisiin tai etäpalveluihin voida turvautua.

Asutus- ja elinkeinohistoria näkyy yläsavolaisessa kulttuurimaisemassa erityyppisinä kyläalueina, joista yleisimmät ovat mäki- ja joenvarsikylät. Kylissä löytyy maisemallisesti arvokkaita kulttuurikerrostumia kivikauden asutuspaikoista varhaisen teollisuuden ympäristöihin. Kanavien runsaan lukumäärän voidaan katsoa olevan alueen erityispiirre, samoin runsaat harjumaisemat. Viime vuosikymmenien rakennemuutos on johtanut myös Ylä-Savossa maaseudun vuosisataisen kulttuurimaiseman köyhtymiseen ja yksipuolistumiseen. Esimerkiksi useimmat entiset luonnonniityt ja laidunmaat ovat metsittyneet. Kehityksen myötä monet perinneympäristöissä viihtyneet kasvi- ja eläinlajit ovat tulleet uhanalaisiksi.

Ylä-Savossa on laadittu seudullinen ilmasto-ohjelma sekä laajempi Järvi-Suomen ilmasto- ja ympäristöohjelma. Ohjelmien tavoitteena on vähentää päästöjä, edistää vähähiilistä liikkumista, kiertotaloutta ja materiaalitehokkuutta sekä kestävästä yhdyskuntarakennetta. Tavoitteena on myös lisätä kuntalaisten ilmastotyön osaamista.

ANALYYSI

Ilmasto- ja ympäristöohjelmien tavoitteet sekä uusiutuvan energian ja kiertotalouden mahdollisuudet on avattava käytännönläheiseksi, joka tasolla toteutettaviksi toimenpiteiksi. Nuorten kiinnostus käytännön ilmasto- ja ympäristötoimiin on huomattu mm. 4H-yhdistyksissä, joissa on tehty mm. vieraslajien poistamista.

Yläsavolainen luonto on asukkaille tärkeä.

Lähiluonnon monimuotoisuus, vesistöjen hoito ja kunnostus mahdollistavat laajasti niiden virkistyskäytön. Alueen vahvat kalakannat luovat hyvät edellytykset myös vapaa-ajankalastuksen monipuoliselle ja kestäväälle kehittämiselle sekä alueen asukkaiden että matkailijoiden iloksi.

4 KEHITTÄMISTARPEET

Menneen kauden painopisteet vastasivat selvitysten mukaan hyvin alueen tarpeisiin, eikä niitä ole analyysin perusteella syytä suuresti muuttaa. Kehittämistarpeet on koottu valmistelutilaisuuksista, laajasta tietopohjaisesta aineistosta sekä tulevaisuuden visioita ja kehityskulkuja kuvaavista julkaisuista.

Kehittämistarpeet on nostettu SWOT-analyysiin, josta on koostettu painopisteet eli pääraiteet. SWOT-analyysissä vahvuudet ja heikkoudet kuvaavat alueen sisäisiä tekijöitä. Mahdollisuudet ja uhat ovat alueen ulkopuolisia tekijöitä.

VAHVUUDET

NÄITÄ VAHVISTETAAN JA NÄIDEN VARAAN RAKENNETAAN

- Yhteisöllisyys
- Monipuolinen ja kattava yhdistystoiminta
- Vahva yhdistystoimintakulttuuri, kyläneuvostot ja yhdistysparlamentit, yhteistyö kunnan ja kolmannen sektorin kesken
- Turvallinen ja väljä asuminen
- Luonto, rikas kulttuuri, alueen historia, urheiluharrastusmahdollisuudet
- Ylikunnallinen yhteistyö kunnissa ja yritys-oppilaitosyhteistyö osaamisen kehittämisessä
- Työpaikkaomavaraisuus
- Laaja vientiyritysten ympärille syntynyt alihankintaverkosto

HEIKKOUEDET

NÄITÄ KORJATAAN TAI NIIDEN VAIKUTUSTA VÄHENNETÄÄN TAI PYRITÄÄN PARANTAMAAN

- Väestörakenteen vinouma: voimakas ikääntyminen, nuoret ja naiset muuttavat alueelta pois
- Väestön sairastavuusindeksi ja huoltosuhde
- Kokoonmistilojen suuri määrä ja korjausvelka
- Elinkeinorakenteen yksipuolisuus ja sukupuolittuneisuus
- Yrittäjien ikärakenne
- Joukkoliikenne olematonta

MAHDOLLISUUDET

NÄITÄ HYÖDYNNETÄÄN JA VAHVISTETAAN

- Kunnan roolin muutos; jäljelle jäävien resurssien käyttö paikallislähtöisesti ja yhdistys-kunta-yhteistyön kehittäminen
- Lähiruuan noste, luonnon raaka-aineiden hyödyntäminen ja uudet käyttötarkoitukset
- Työperäinen maahanmuutto ja maahanmuuttajien integroituminen yhteisöön
- Matkailutrendit
 - Paikalliskulttuurin ja kulttuuriympäristöjen hyödyntäminen
 - Luontolähtöinen hyvinvointi matkailussa
 - Kotimaanmatkailun lisääntyminen
 - Terveys- ja hyvinvointimatkailu, turvallisuus, puhtaus, vuodenaikamatkailu
 - Suomi "ilmastoturvallinen" kohde
- Laajakaista ja mobiiliverkot; liikkuvat ja etäpalvelut
- Teknologian sulautuminen kaikkeen; datatalous

UHAT

NÄMÄ HUOMIIDAAN TAI PYRITÄÄN VÄHENTÄMÄÄN

- Eriarvoistuminen
- Sosio-ekonomisen hyvinvoinnin kahtiajakautuminen, sen lieveilmiöt ja asukkaiden passivoituminen
- Palvelurakenteen muutokset, polarisoituminen
- Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen ja sen vaikutukset erityisesti reuna-alueiden palvelutarjontaan, sote-palvelujen polarisoituminen
- Osaavan työvoiman saatavuus
- Maatilojen murros ja alasajo
- Globaalit häiriöt

VAHVUUKSIEN JA MAHDOLLISUUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN EDELLYTTÄÄ:

- Lisätään alueen asukkaiden ja toimijoiden osaamista eri teemoissa
- Edistetään vuoropuhelua, sektorirajat ylittävää yhdessä tekemistä, verkostoitumista ja kumppanuutta
- Edistetään ja tuetaan paikallinen kulttuurin ja luonnon tuotteistamista matkailun menestystarinaksi
- Tuetaan asukkaiden, yhteisöjen ja yritysten ympäristö- ja ilmastotoimia
- Tuetaan uutta yrittäjyyttä, monialaisia maatiloja ja naistyöpaikkoja
- Edistetään kansainvälisyyttä ja muutosmyönteisyyttä

HEIKKOUKSIEN TUNNISTAMINEN JA UHKIEN TIEDOSTAMINEN VAATII:

- Innostetaan asukkaat yhdessä tekemiseen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen huomioiden myös monipaikkaiset ja maahanmuuttajat
- Kehitetään älykkäät kylät ratkaisuja
- Kehitetään arjen lähipalvelujen toteutusmalleja turvaamaan kylien ja maaseudun palvelut
- Kehitetään monituottajamalleja
- Vahvistetaan yläsavolaista identiteettiä, erityisesti nuorten aluetuntemusta ja ylpeyttä juurista
- Tuetaan asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta
- Tuetaan kokeiluja, luovuutta ja luovia aloja
- Hyödynnetään alueen ikääntyvä ja toimintakykyinen väestö voimavaraksi
- Edistetään ja tuetaan uusia työllistäviä aloja ja työn tekemistä

5 KEHITTÄMISEN RAITEET JA TAVOITTEET

Painopisteet ja poikkileikkaavat teemat toteuttavat Suomen CAP-suunnitelman tavoitetta uudistuva ja monipuolinen maaseutu. Kehittämisen painopisteitä eli pääraiteita on kolme, joiden toimenpiteissä korostuvat osallisuus, luovuus, kestävyys ja uudistuminen. Lämpileikkaavat teemat eli poikkiraiteet *yhdessä tekeminen ja ilmasto- ja ympäristövastuullisuus* tulisi sisältyä pääsääntöisesti kaikkiin hankkeisiin.

Pääraiteeseen 1 *Luovat ja toimivat yhteisöt* kohdistetaan suurin osa rahoituksesta. Raide sisältää kuntien, oppilaitosten ja muiden julkisen sektorin sekä kolmannen sektorin toimijoiden hankkeita.

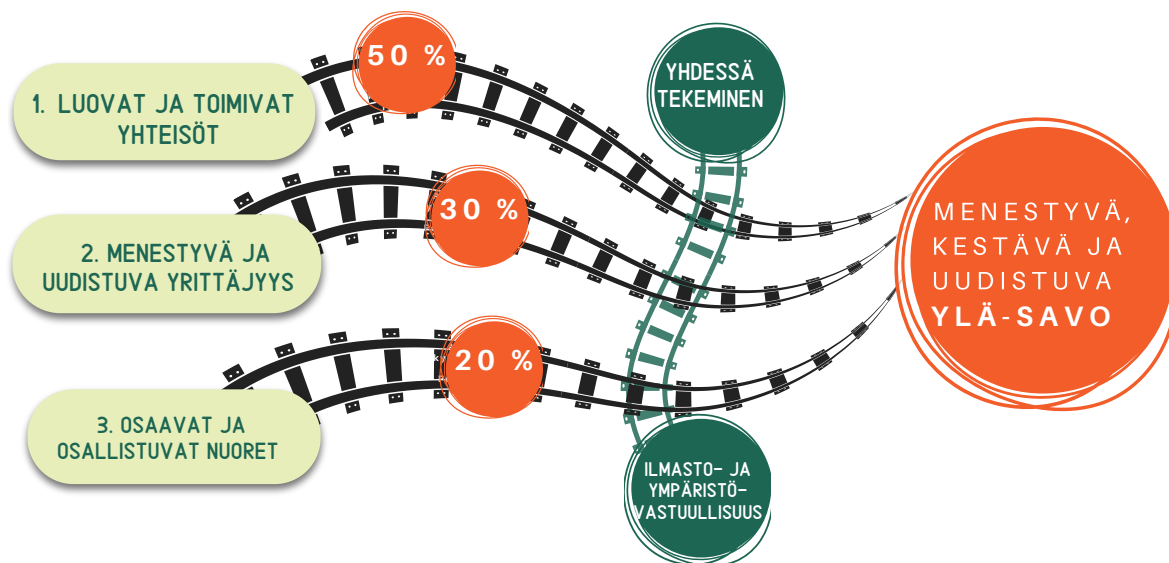
Pääraiteeseen 2 *Menestyvä ja uudistuva yrittäjyys* kohdistuu kolmasosa rahoituksesta. Raiteesta rahoitetaan pääosin yritysten ja elinkeinon kehittämissä hankkeita. Pääraide sisältää myös maatalouden kokeilutuen ja yritysryhmähankkeet.

Pääraiteeseen 3 *Osaavat ja osallistuvat nuoret* osoitetaan viidesosa rahoituksesta. Raiteesta rahoitetaan nuoriin kohdistuvia hankkeita.

Veturi edistää, tiedottaa, tukee ja kehittää

Veturin tehtävät liittyvät asioiden edistämiseen, tukemiseen, tiedottamiseen ja kehittämiseen. Edistämällä tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä, joita ei voida suoraan Leader-rahoituksella tukea, mutta Veturi voi nostaa asioita keskusteluun ja edistää niitä verkostoissaan. Tiedottaminen sisältää tiedonvälityshankkeet, rahastotiedottamista sekä tiedottamista muista rahoituslähteistä. Tukeminen ja kehittäminen viittaavat aktiiviseen tekemiseen, jota toteutetaan niin Leader-rahoituksella kuin muilla rahoitusvälineillä. Veturi voi toteuttaa omia hankkeita tärkeiksi pitämässään seudullisissa asioissa.

PITKÄN AIKAVÄLIN TAVOITTEET

- Maaseutu on houkutteleva ja hyvä asuinpaikka.
- Yritystoiminta on monipuolista ja kestävää.
- Alueen harrastusmahdollisuudet ovat monipuoliset ja saavutettavat.

LYHYEN AIKAVÄLIN TAVOITTEET

- Alueella on uusia harrastamisen paikkoja ja -muotoja
- Nuorille on uutta toimintaa

KEHITTÄMISEN RAIDE 1: LUOVAT JA TOIMIVAT YHTEISÖT

Ylä-Savo on houkutteleva asumisen, harrastamisen ja yrittämisen paikka. Alueemme vireät kylät ja yhdistykset tarvitsevat tukea uuden suunnan ja yhteistyön rakentamiseksi. Tarvitaan älykkäitä paikallisia ratkaisuja vastaamaan maaseutuasumista ja palvelujen saatavuutta koskeviin haasteisiin. Yhteisöjen toimintaedellytysten edistäminen lisää kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kasvattaa sosiaalista pääomaa. Voimavaroja yhdistämällä turvataan tekijät, tilat ja toiminta tuleville sukupolville. Kestävillä ratkaisuilla edistetään tilojen ylläpitämistä, ympäristön viihtyisyyttä ja kulttuuriympäristöjä. Teknologia parantaa tilojen saavutettavuutta, käytettävyyttä ja avaa mahdollisuuksia erilaisten palvelujen käyttöön ja tarjontaan. Osaamista tukevaa toimintaa uusien teknologioiden käyttöön ottamiseen ja hyödyntämiseksi on kaikkien saatavilla. Kansainvälisyys kiinnostaa tarjoten mahdollisuuksia uudistumiselle. Luovuutta maaseudun voimavarana hyödynnetään. Osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia on tarjolla jokaiselle.

TAVOITE/HALUTTU MUUTOS

- Paikallisympäristön tila parantuu
- Luonnossa liikkuminen ja luontolähtöiset palvelut lisääntyvät
- Kokoontumistilojen ympäristövastuullisuus paranee ja toimintamahdollisuudet lisääntyvät
- Yhdistystoiminta on kestävä
- Asumisviihtyvyys parantuu
- Lähipalveluja on saatavilla
- Vapaa-ajan mahdollisuudet ovat monipuoliset

TOIMENPITEET

Tuetaan ja edistetään esimerkiksi:

- Ympäristön tilaa parantavia toimia
- Aukkaiden arkeen liittyviä ilmasto- ja ympäristötekoja
- Palveluja ja niiden saavutettavuutta
- Harrastusmahdollisuuksia, luontokohteita sekä niiden saavutettavuutta
- Älykkäät kylät ratkaisuja
- Kokoontumistilojen toimintaedellytyksiä

MITTARIT

- Uudet harrastamisen paikat ja kohteet
- Uudet luontolähtöiset palvelut
- Älykkäät kylät-toimenpiteet

KEHITTÄMISEN RAIDE 2: MENESTYVÄ JA UUDISTUVA YRITTÄJYYS

Yläsavalainen yritystoiminta on verkostoitunutta, vastuullista ja monipuolista tarjoten erilaisia työn tekemisen muotoja ja mahdollisuuksia eri-ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville tekijöille. Työelämän uudistuminen vaatii koulutusta ja vertaisoppimista. Älyteknologiaa ja dataa hyödynnetään palveluissa ja yritystoiminnassa. Kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnin edistämiseen löytyy alueelta useita mahdollisuuksia laajasta valikoimasta etä- ja lähipalveluja. Liikkuvat palvelut tukevat asumista ja harrastamista maaseudulla. Luontolähtöisiä palveluja on tarjolla niin asukkaille kuin matkailuun. Bio-kiertotalous luo uutta yrittäjyyttä maaseudulle. Monialaiset maatilat toimivat sektorirajat ylittävien palvelujen tuottajina osallistuen tiiviisti kylä- ja kuntakehittämiseen.

TAVOITE/HALUTTU MUUTOS

- Yritystoiminta säilyy ja monipuolistuu
- Lähipalveluja toteutetaan uusin ratkaisuin
- Vastuullisuus on huomioitu
- Älyteknologiaa ja dataa hyödynnetään
- Naisyrittäjyys lisääntyy
- Alueella on vetovoimaisia matkailutuotteita
- Palvelujen toteuttamiseen on löytynyt uusia toimijaverkostoja

TOIMENPITEET

Tuetaan ja edistetään esimerkiksi:

- Luovaa taloutta
- Tietotyön mahdollisuuksia ja ratkaisuja
- Luontolähtöisyyttä
- Paikallista kulttuuria
- Digitaalisuutta, datataloutta
- Hyvinvointia edistäviä ratkaisuja
- Yksinyrittäjyyttä, naisyrittäjyyttä
- Uusia kokeiluja

MITTARIT

- **Uusien yritysten määrä x kpl, joista naisten omistamia x kpl**
- **Syntyneet tai säilytetyt työpaikat, joista naistyöpaikat x kpl**
- **Uudet syntyneet kulttuuri- ja luontomatkailutuotteet**

KEHITTÄMISEN RAIDE 3: OSAAVAT JA OSALLISTUVAT NUORET

Nuoret ovat aktiivisia ja osallistuvia. Nuoria tuetaan heille tärkeiden asioiden edistämässä. Nuorten ylikunnallista ja laajempaa yhteenkuuluvuutta edistetään erilaisin toimintatavoin ja menetelmin. Kehitetään yrittäjyyskasvatusta sekä erilaisia nuorten työllisyys- ja aktiivisuuspolkuja. Nuorten luovuutta ja taitoja tunnustetaan. Nuoret tuottavat merkityksellisiä asioita. Alueen varsin laaja harrastusvalikoima on laajentunut entisestään ja nuorten parveilupaidat ovat käytössä. Seudun monipuoliset työmarkkinat ja yhteiskunnan monimuotoistuminen lisäävät alueen houkuttelevuutta ja asenneilmapiiriä nuoria kiinnostavaksi kohteeksi. Teknologian vastapainoksi nuorten luontosuhde tiivistyy ja kiinnostus luontolähtöisiin palveluihin kasvaa. Nuoret ovat aktiivisia ympäristö- ja ilmastovaikuttajia.

TAVOITE/HALUTTU MUUTOS

- Nuorten osallistuminen ja aktiivisuus alueella lisääntyy
- Nuoret jäävät alueelle tai säilyttävät yhteyden kotiseutuun opintojen aikana
- Nuoret ovat yritteliäitä, osaavia ja työstä innostuvia

TOIMENPITEET

Tuetaan ja edistetään esimerkiksi:

- Nuorten vaikuttamismahdollisuuksia
- Nuorten harrastamista, kulttuuria ja vapaa-aikaa
- Kesä- ja osa-aikayrittäjyyttä, työelämävalmiuksia, yrittäjyyskasvatusta
- Kansainvälisyyttä

MITTARIT

- Käyttöön otetut uudet vaikuttamisen mallit
- Alueelliset, valtakunnalliset ja tai kansainväliset yhteistyöhankkeet
- Nuorten uudet harrastamismuodot ja -paikat sekä kulttuuritapahtumat

6 RAHOITUSSUUNNITELMA

Maaseuturahasto

Strategian toteuttamiseen haetaan 3 miljoonan euron rahoitusta. Tämän lisäksi haetaan hallintoon, aktivointiin ja viestintään 900 000 euroa, jolloin haettava kokonaisrahoitus on 3,9 milj.€.

EU 43 %	valtio 37 %	kunnat 20 %	Julkinen rahoitus yht.
1 290 000	1 110 000	600 000	3 000 000
Haettava Toimintaraha			
EU 43 %	valtio 37 %	kunnat 20 %	Julkinen € yht.
387 000	333 000	180 000	900 000
Haettava julkinen rahoitus yhteensä			
EU 43	Valtio 37 %	Kunnat 20 %	
1 677 000	1 443 000	780 000	3 900 000
Yksityinen rahoitus (35 % kokonaisrahoituksesta)			
1 365 000		Yhteensä	5 265 000

Muu rahoitus

Strategian toteuttaminen painottuu Maaseuturahastolla tehtävään toimintaan. Kalatalouteen liittyvät kehittämistoimet kohdistuvat KalaLeader-ohjelmaan.

Alueelta puuttuu koko seudun kattava kehitysyhtiö, mikä tarjoaa Veturille mahdollisuuden toteuttaa muiden rahastojen hankkeita tai alueiden välisiä hankkeita. Veturi hyödyntää kehittämisessä tarvittaessa muita rahoituslähteitä, esimerkiksi Erasmus+-ohjelman tai muita EU-osarahoitteisia ohjelmia. Euroopan Unionin sosiaalirahasto mahdollistaa jatkossa kansalaistoimijalähtöiset hankkeet. Uusia rahoituskanavia on mietitty erityisesti nuorison kansainvälisen toiminnan kehittämiseen. Myös AVIn, maakuntaliiton ja ministeriöiden tarjolla olevia rahoituksia kartoitetaan. Etsitään myös yhteistyökumppaneita, joiden hankkeisiin voidaan osallistua tuen siirrolla tai muutoin.

Veturin toiminta-alueella on tunnistettu tarve laajakaista- sekä muun infran rakentamiseen. Näitä rahoittaa ELY-keskus, mutta Veturi tiedottaa rahoitusmahdollisuuksista alueellaan. Veturi ohjaa rahoituskyselyjä muihin rahastoihin ja rahoituslähteisiin.

7 TOTEUTUSSUUNNITELMA

AKTIVOINTI JA VIESTINTÄ

Aktivointia eli rahoitusmahdollisuuksista tiedottamista toteutetaan monikanavaisesti ja yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Verkoston ydinryhmät aktivoidaan viestimään omissa kanavissaan ja yhteisiä tiedottamisen mahdollisuuksia hyödynnetään. Aktivoinnissa käytetään hyväksi koettuja kanavia ja toimenpiteitä. Pohjois-Savon Leader-ryhmien kanssa toteutetaan hyväksi koettuja kohderyhmäkohtaisia ja temaattisia etäaktivointitilaisuuksia yleisen ohjelmaviestinnän lisäksi.

Hyviä kokemuksia viestintäyhteistyöstä maakunnallisten toimijoiden kanssa jatketaan. Alueviestijän kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä ohjelmaviestinnässä. Veturilla käytössä olleet rahoituksen teemavuodet ovat olleet hyvä käytäntö erityisesti kauden alussa ohjaamaan rahoitusta tavoitteiden mukaisesti.

Viestintää toteutetaan monikanavaisesti. Pohjois-Savossa ryhmien viestintäosaamista, kanavia ja viestinnän segmentointia toteutettiin kaudella 14-20 hankkeilla, jotka antoivat hyviä viestinnän käytäntöjä ja työkaluja viestintään ja aktivointiin. Veturin somekanavat (Facebook, Instagram) ovat käytetyimmät viestintäkanavat. Leader Pohjois-Savon somekanavia hyödynnetään viranomais- ja vaikuttavuusviestintään.

Kotisivut on uudistettu Leader Pohjois-Savon yhteisponnistuksena käyttäen palvelumuotoilun menetelmää. Uudet sivut on tehty asiakaslähtöisesti huomioiden käyttäjäpolun selkeys. Sivusto mahdollistaa videoiden ja kuvien paremman hyödyntämisen. Uutiskirje lähetetään sähköisesti.

Paikallislehdet ml. seudullinen Iisalmen Sanomat julkaisevat pääsääntöisesti kaikki Veturin lähettämät tiedotteet. Rahoitetut hankkeet ja yritykset ovat hyvin esillä paikallislehdissä, jotka ottavat mielellään myös juttuvinkkejä. Paikalliradioita alueella on kaksi ja radioyhteistyö on kasvussa.

YHTEISTYÖ JA VERKOSTOITUMINEN

Kunnat ovat keskeisiä kumppaneita ja yhteistyötä tehdään useiden kunnan hallintoalojen kanssa. Kunnat osallistuvat Leader-toimintaan useassa roolissa ja keskusteluyhteys on hyvä. Kuntayhteys- ja yritys-yhteyshenkilöiden kanssa tavataan kahdesti vuodessa ja valtuustokiertue tehdään joka toinen vuosi, tarvittaessa useammin. Yhteydenpito yritysneuvojiin on jatkuvaa.

Elinkeino- ja yrityssektoriverkosto kattaa kuntien yritysneuvojat ja elinkeinoasiamiehet, Yritys-Suomityöryhmän sekä paikallisten yrittäjäyhdistysten toimijat. Verkoston tehtävänä on yritysten ja elinkeinon kehittämiseen tähtäävä tiedon vaihto rahoituslinjauksista sekä investoinneista. Uusia yrittäjiä?

Ylä-Savon kunnissa toimii erilaisia kylä- ja yhdistystoimielimiä. Näiden kokouksiin Veturi osallistuu vuosittain ja tarvittaessa useammin. Veturi koetaan tuttuna ja helposti lähestyttävänä toimijana.

Nuorten toimijuutta ja osallisuutta edistetään laaja-alaisella yhteistyöllä nuorten parissa työskentelevien ja toimivien kanssa. Ylä-Savossa on laajasti tunnistettu tarve kehittää maaseudun nuorten alueeseen sitouttavaa pitovoimaa ja kotiseutuylpeyttä. Verkostoon tarvitaan lisää nuoria sekä nuorten parissa työskentelevät hankkeet ja sote-toimijat. Nuoriso-Leader-toiminta kasvattaa nuorisoverkoston kuuluvia toimijoita.

Koulutus-, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden kanssa tehdään yhteistyötä eri foorumeissa ja kehittäjäryhmissä. Seutukehittäjien tapaamiset pidetään kuukausittain. Älykäs kylä/maaseutuhankkeiden toteuttamiseksi on syytä tiivistää tutkimusorganisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä.

Ympäristötoimijoita tarvitaan lisää verkostoon MTK:n ja ProAgrian lisäksi.

HALLINTO

Strategian toimeenpanosta vastaa Kehittämisyhdistys Ylä-Savon Veturin henkilöstö, hallitus ja hallituksen jäsenistä koostuva strategiaryhmä. Työntekijöitä on kaksi, toiminnanjohtaja ja hankeneuvoja. Tämä on vähimmäishenkilöresurssi, jolla laadukasta toimintaa voidaan alueella toteuttaa. Hallitus on 9-jäseninen ja kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Hallituksen kokoonpano noudattaa kolmikantaperiaatetta. Jokaisesta alueen kunnasta on yksi edustaja, minkä lisäksi kaksi kiertävää jäsenyyttä. Kuntakohtaisia mandaatteja kierrätetään jäsenten vaihtuessa. Hallitusjäsenen kausi on 3-vuotinen ja vuosittain vaihtuu kahdesta neljään jäsentä. Puheenjohtajalle hallitusvuosia voi olla enemmän.

Yhdistyksen ylintä päätösvaltaa käyttää jäsenistö kevät- ja syyskokouksissa. Jäsenmäärä on vakiintunut n. 180 jäseneseen. Suurin osa, noin 60 % on yhteisöjäseniä (yhdistykset ja yritykset), joita saatiin jäseniksi erityisesti teemahankkeissa ja oman Yritys-Veturi-rahoituksen myötä. Yksityishenkilöjäseniä on noin 35 %. Alueen kunnat ovat myös jäseniä. Kuntien valtuustokaudeksi nimeämät kokousedustajat osallistuvat aktiivisesti ja vuoropuhelu on vilkasta. Sääntömääräiset kokoukset järjestetään kiertävinä kunnissa. Kokousten yhteydessä kuullaan asiakkaiden hanke-esittelyjä tai kuntajohdon tervehdys.

Kunnille raportoidaan toiminnasta kahdesti vuodessa sekä lisäksi tapaamisissa tai valtuustokierteella. MMM:lle toimitetaan vuosiraportti. Yhdistyksen toimintakertomus sisältää kattavasti katsauksen toiminnan painopisteistä.

VERTAISAUDITOINTI

Auditointi on osa laatutyötä. Vertaisauditointia on tehty kolmen Leader-ryhmän yhteisponnistuksena Keskipiste-Leaderin ja Oulujärvi Leaderin kanssa. Vertaiskehittäminen on koettu erittäin tärkeäksi ja sitä jatketaan tulevilla ohjelmakaudella.

Yhdistyksen alumnitoiminta käynnistyy syksyllä 2022. Entisille työntekijöille ja hallituksen jäsenille tehdyn kyselyn mukaan toiminnasta on kiinnostunut kymmenkunta henkilöä. Alumneja osallistetaan aktivointiin, viestintään ja verkostoitumiseen.

Hallituksen jäsenten verkostot kartoitetaan vuosittain. Hallituksen osaamistarpeet on kirjattu laatukäsikirjaan. Jäsenten osaaminen kartoitetaan vuosittain tehtävässä itsearviointinnissa. Osaamista hyödynnetään mm. hankevalmistelussa ja sidosryhmätyöskentelyssä, kuten temaattisissa kumppanuuspöydissä. Puuttuvaa osaamista pyritään hakemaan jäsenten vaihtuessa.

LAATUTYÖ

Laatutyö on osa perustoimintaa. Laatukäsikirja ja perehdytyskansio on laadittu, mutta ne kaipaavat päivittämistä. Johtosääntö laadittiin 2018, ja sitä päivitetään tarvittaessa. Laatutyöhön liittyvä viikoittainen käytäntö on viikkopalaveri, jossa käydään läpi viikon tekemiset, työstetään keskeneräisiä asioita ja valmistellaan ajankohtaisia asioita. Henkilöstön kehityskeskustelut ja hallituksen itsearviointi tehdään vuosittain. Keskustelu niin henkilöstön kuin hallituksen kesken on avointa ja tapahtuu rakentavassa hengessä.

Pohjois-Savossa Leader-ryhmät tekevät tiivistä yhteistyötä viikoittain. Yhteistyö on toimivaa myös ELY-keskuksen kanssa. Yhteisesti on toteutettu kotisivu-uudistus ja hankittu markkinointituotteita. Leader-ryhmien hallitusten yhteinen koulutuspäivä pidetään joka toinen vuosi. Toiminnanjohtajilla on Teams-tapaamiset kuukausittain. Ryhmien yhteisessä laatutyössä on kehitetty mm. tulosten mittaamista ja vaikuttavuutta. Työssä hyödynnettiin hallitusjäsenen ammattitaitoa. Teams on mahdollistanut myös yhteiset maakunnalliset rahoitusinfot. Yhteistyötä tehdään aktivoinnissa ja strategiatyössä.

Ylintä
pätösvaltaa
käyttää
yhdistyksen
jäsenistö, johon
kuuluu tällä
hetkellä noin
180 henkilöä.

8 SEURANTA JA ARVIOINTI

Tämä osio päivitetään myöhemmin saatujen ohjeiden mukaisesti.